

Expunere de motive

privind completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și pentru completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

Prezenta inițiativă legislativă urmărește consacrarea expresă a violenței economice în Codul civil, prin raportare la definiția deja existentă în Legea nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței domestice, fără a aduce atingere acesteia, precum și stabilirea domeniului său de aplicare în cadrul raporturilor patrimoniale dintre soți și foști soți, precum și, în măsura în care este incident, în cadrul raporturilor patrimoniale dintre persoanele aflate în relațiile prevăzute de legea specială, în legătură cu raporturi născute din aceste relații ori cu efectele încetării acestora.

Cadrul juridic român reglementează violența domestică prin legea specială, care a consacrat, în mod expres, inclusiv noțiunea de violență economică ca formă distinctă de abuz. Cu toate acestea, dreptul comun civil nu preia această reglementare și nu îi conferă efecte juridice în materia raporturilor patrimoniale.

Astfel, Codul civil și Codul de procedură civilă nu conțin nicio dispoziție expresă care să permită valorificarea juridică a violenței economice în soluționarea litigiilor privind partajul bunurilor, stabilirea contribuției la dobândirea bunurilor sau analiza culpei în desfacerea căsătoriei.

Această absență normativă generează un veritabil vid juridic, în care un fenomen recunoscut în legislația specială rămâne, în practică, fără consecințe juridice concrete în plan civil. Victima violenței economice se află astfel în imposibilitatea de a invoca în mod direct și eficient faptele de control financiar abuziv în cadrul procedurilor judiciare, chiar și atunci când acestea au avut un impact semnificativ asupra situației sale patrimoniale.

Violența economică se manifestă prin limitarea accesului la resurse financiare, restricționarea utilizării veniturilor proprii, reținerea documentelor sau exercitarea unui control exclusiv asupra bunurilor ori asupra mijloacelor de trai. Aceste conduite afectează autonomia patrimonială a persoanei și influențează direct capacitatea reală de a contribui la dobândirea bunurilor sau de a-și exercita drepturile.

Datele privind violența economică sunt limitate în statisticile oficiale, însă datele disponibile și studiile de specialitate indică în mod constant existența și amploarea acestui fenomen. Acestea relevă faptul că o proporție semnificativă a persoanelor afectate se confruntă cu restricționarea accesului la resurse financiare și la veniturile proprii, iar consecințele sunt de natură profundă și de durată. Analizele existente arată că un procent semnificativ al victimelor resimt un impact major asupra sănătății mintale, se confruntă cu dependență financiară și se află într-o poziție de vulnerabilitate accentuată, ceea ce evidențiază caracterul sistemic al acestui tip de abuz.

Totodată, violența economică produce consecințe reale și de durată asupra vieții personale, afectând autonomia financiară, capacitatea de decizie și echilibrul psihologic al victimelor, prin generarea unui nivel ridicat de stres și menținerea unei stări de dependență economică. În numeroase situații, constrângerile financiare reprezintă un obstacol major în părăsirea relațiilor abuzive, confirmând rolul esențial al controlului economic în perpetuarea acestor situații.

În aceste condiții, se impune o intervenție legislativă care să asigure corelarea între legea specială și dreptul comun, precum și crearea unor instrumente juridice efective pentru valorificarea acestor situații în plan civil.

Proiectul de lege introduce violența economică în Codul civil și îi conferă efecte juridice concrete, permițând instanței să o aibă în vedere la stabilirea contribuției la dobândirea bunurilor aflate în coproprietate sau devălmășie, la partajul acestora și la stabilirea culpei în desfacerea căsătoriei. În acest mod, se creează posibilitatea corectării unor dezechilibre patrimoniale generate nu de lipsa contribuției, ci de imposibilitatea exercitării drepturilor, ca efect al controlului economic abuziv.

De asemenea, inițiativa introduce un regim probatoriu adaptat realității acestor situații, prin completarea Codului de procedură civilă. Instanța poate reține existența violenței economice pe baza unor împrejurări de fapt care conduc la o concluzie verosimilă, urmând ca aceasta să fie prezumată relativ, până la proba contrară. Această soluție asigură echilibrul între necesitatea protejării victimelor și respectarea dreptului la apărare, întrucât prezumția este răsturnabilă, pârâtul având posibilitatea de a face dovada contrară.

Reglementarea propusă este conformă cu standardele internaționale, europene și constituționale asumate de România.

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), ratificată de România prin Legea nr. 30/2016, obligă statele semnatare să asigure victimelor accesul la remedii civile efective. Articolul 29 al Convenției impune în mod expres obligația de a permite victimelor obținerea de despăgubiri civile împotriva agresorului. În absența unor norme în dreptul civil care să valorifice violența economică, această obligație rămâne formal îndeplinită, dar lipsită de efect practic.

La nivelul Uniunii Europene, Directiva (UE) 2024/1385 privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice consolidează aceste obligații, impunând statelor membre adoptarea de măsuri eficiente care să asigure accesul real la justiție al victimelor tuturor formelor de violență domestică, inclusiv cea economică. Prezentul proiect contribuie la integrarea acestor cerințe în dreptul intern.

Totodată, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, în interpretarea art. 6 și art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, a consacrat obligațiile pozitive ale statelor de a asigura mecanisme juridice efective de protecție a victimelor violenței domestice. Un sistem care recunoaște violența economică în plan penal, dar o ignoră în plan civil, nu satisface exigențele accesului efectiv la justiție astfel cum sunt stabilite în jurisprudența Curții.

Dispozițiile tranzitorii sunt formulate în mod riguros, stabilind că legea se aplică doar acțiunilor introduse după intrarea sa în vigoare, iar faptele anterioare pot fi avute în vedere exclusiv ca circumstanțe de fapt relevante, fără a produce efecte retroactive, în concordanță cu principiul neretroactivității legii civile.

În lipsa unei astfel de reglementări, violența economică continuă să producă efecte nu doar în timpul relației abuzive, ci și după încetarea acesteia, prin menținerea unor dezechilibre patrimoniale semnificative. Victima rămâne astfel expusă nu doar abuzului, ci și unui sistem juridic care nu îi oferă instrumente reale de protecție.

Prin intervenția propusă nu se creează o instituție juridică nouă, ci se realizează o integrare necesară între normele existente, oferind instanțelor posibilitatea de a reflecta în mod real situațiile de fapt și de a asigura o soluționare echitabilă a litigiilor.

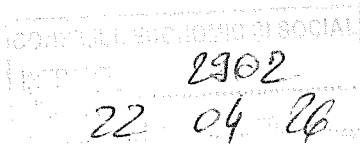
Prezenta lege intră în vigoare la 60 de zile de la publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I, termen menit să asigure timpul necesar pentru informarea practicienilor dreptului și adaptarea practicii judiciare la noile instrumente introduse.

Adoptarea prezentului proiect de lege reprezintă un pas necesar pentru consolidarea protecției juridice a persoanelor afectate de violența economică și pentru asigurarea unui cadru normativ coerent, adaptat realităților sociale actuale. Într-un stat de drept, protecția nu poate rămâne doar declarativă, iar accesul la justiție trebuie să fie efectiv, nu iluzoriu.

Față de cele expuse, se propune adoptarea prezentului proiect de lege.

Deputat Raisa Enachi

Circumscripția electorală nr. 39, Vaslui

PARLAMENTUL ROMÂNIEI

CAMERA DEPUTAȚILOR

SENAT

Lege

pentru completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Art. I. – Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare, se completează după cum urmează:

1. După articolul 320 se introduce **un nou articol, art. 320¹**, cu următorul cuprins:

Art. 320¹: Noțiunea și domeniul de aplicare al violenței economice

- (1) Prin violență economică se înțelege forma de violență astfel cum este reglementată de Legea nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței domestice.
- (2) Dispozițiile prezentului articol nu aduc atingere definiției și regimului juridic prevăzute de legea specială.
- (3) Dispozițiile prezentului articol se aplică raporturilor patrimoniale dintre soți și foști soți, precum și, în măsura în care este incident, dintre persoanele aflate în relațiile prevăzute de Legea nr. 217/2003.
- (4) Existența violenței economice poate fi avută în vedere de instanță la stabilirea drepturilor și obligațiilor patrimoniale.

2. După articolul 320¹ se introduce **un nou articol, art. 320²**, cu următorul cuprins:

Art. 320²: Forme ale violenței economice. Efecte asupra raporturilor patrimoniale

- (1) Controlul economic abuziv, ca formă de violență economică, constă în orice conduită prin care o persoană limitează, în mod nejustificat și disproporționat, accesul celeilalte persoane la resurse financiare, bunuri sau venituri, afectând autonomia patrimonială a acesteia.
- (2) În aplicarea art. 320¹, instanța ține seama de existența violenței economice, inclusiv sub forma controlului economic abuziv, la soluționarea cererilor privind raporturile patrimoniale.
- (3) La stabilirea contribuției la dobândirea bunurilor aflate în coproprietate sau devălmășie, precum și la partajul acestora, instanța poate avea în vedere existența violenței economice, dacă aceasta a influențat în mod semnificativ posibilitatea uneia dintre persoane de a-și exercita drepturile patrimoniale.
- (4) În cazurile prevăzute la alin. (3), instanța poate ține seama de aceste împrejurări la stabilirea cotelor de contribuție și la repartizarea bunurilor, în condițiile legii.

3. După alineatul (2) al articolului 379 se introduce **un nou alineat, alin. (3)**, cu următorul cuprins:

(3) La stabilirea culpei în desfacerea căsătoriei, instanța poate reține existența violenței economice, inclusiv sub forma controlului economic abuziv, în sensul art. 320¹ și 320², ca motiv temeinic de culpă.

Art. II. – Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015 cu modificările și completările ulterioare, se completează după cum urmează:

1. După articolul 249 se introduce **un nou articol, art. 249¹**, cu următorul cuprins:

Art. 249¹: Regimul probatoriu în cazul violenței economice

(1) În acțiunile civile întemeiate pe existența **violentei economice**, inclusiv sub forma controlului economic abuziv, în sensul art. 320¹ și 320² din Codul civil, precum și în acțiunile de divorț întemeiate pe art. 379 alin. (3) din Codul civil, reclamantul trebuie să facă dovada unor împrejurări de fapt din care să rezulte, în mod verosimil, existența acesteia.

(2) Pot constitui asemenea împrejurări, fără a se limita la acestea:

- a) lipsa accesului la conturi bancare sau la alte mijloace financiare;
 - b) reținerea documentelor financiare sau de identitate;
 - c) imposibilitatea de a dispune de venituri proprii;
 - d) exercitarea unui control exclusiv sau predominant asupra resurselor financiare comune.
- (3) În aprecierea probelor, instanța poate avea în vedere existența unor măsuri dispuse potrivit Legii nr. 217/2003, inclusiv a unui ordin de protecție, precum și hotărâri penale sau alte acte oficiale, în măsura în care acestea relevă existența unei forme de violență economică.

(4) Dacă instanța apreciază că împrejurările dovedite justifică, în mod verosimil, existența violenței economice, aceasta se prezumă până la proba contrară.

(5) Pârâtul poate face dovada contrară prezumției prevăzute la alin. (4), dovedind că:

- a) reclamantul a avut acces real și efectiv la resursele financiare;
- b) situația invocată are o cauză obiectivă, justificată și proporțională.

(6) Existența și întinderea prejudiciului se dovedesc de către reclamant, potrivit dreptului comun.

(7) Instanța apreciază probele potrivit legii, ținând seama de dificultățile probatorii specifice faptelor de violență economică.

Art. III. – Dispoziții tranzitorii

(1) Prezenta lege se aplică acțiunilor introduse după intrarea sa în vigoare.

(2) Instanța poate avea în vedere și fapte de violență economică anterioare intrării în vigoare a prezentei legi, exclusiv ca elemente de fapt.

(3) Cauzele aflate pe rolul instanțelor la data intrării în vigoare a prezentei legi rămân supuse legii în vigoare la data introducerii cererii.

Art. IV. – Intrarea în vigoare

Prezenta lege intră în vigoare la 30 de zile de la publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I.